

Sosyal Psikoloji Çalışmaları

Ön Çalışma Programı Raporu

İSMAİL
BEŞİKÇİ
VAKFI

Eylül – Aralık
2021

İsmail Beşikçi Vakfı Diyarbakir Temsilciliği
Sosyal Psikoloji Çalışmaları
Ön Çalışma Programı Raporu

EYLÜL – ARALIK

2021

Program Koordinasyonu ve Rapor Yazımı
Eser Karayel

Bu çalışma, Olof Palme International Center katkılarıyla yürütülmüştür. Raporunda yer alan görüşler, Olof Palme International Center'ın görüşlerini temsil etmez.

Giriş

Kürtler ve Kürdistan toplumu üzerine yapılan her çalışma aslında ne kadar çok, çeşitli ve çok boyutlu ihtiyaçlar silsilesiyle karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor bizlere. Topluma dokunduğunuz her anda tabiri caiz ise sorunlar, ihtiyaçlar ve konular fıskırıyor. Hal böyle iken İsmail Beşikçi Vakfı olarak ihtiyaç ve taleplere nerede, ne zaman ve ne kadar cevap üretebileceğimiz sorusu sürekli karşımızda duruyor.

Bu sorunun bir muhatabı olmak üzere Sosyal Psikoloji alanında çalışmaya start vermeden önce hem akademik etikleri takip edelim hem de sivil toplumun kolektif kültürünü koruyalım istedik. Ki bizi bu çalışmaya yönelten

ilk soru “Kürtler neden susar?” idi. Aslında insanlar susmamalıdır, temel iletişim ve anlaşma aracı olan konuşmayı olabildiğince çok kullanmalıdırlar. Hele ki söz konusu Kürtler ise bunu daha da fazla söylemek mümkündür.

Yapılan birçok çalışmada katılımcıların dikkat çekecek derecede suskunluğuna şahit olunabiliyor. Bu acaba genel bir durum mu yoksa başka açıklamaları var mı diye merak etmeye devam ediyoruz. Evet, Kürtler Neden Susar?

Susarlar çünkü... den sonrasını araştırmadan, sormadan ve tartışıp analiz etmeden vermek doğru olmadığı gibi çalışmamıza ev sahipliği yapan İBV gibi bir kuruluş için de doğru tercih değil. Doğal olarak bunu belli bir metodla çalışmayı ve çalışmaya başlamadan öncesinde de kolektif akla başvurmayı tercih ettik.

Eylül-Aralık 2021 döneminde 7 ayrı toplantıda bir araya geldiğimiz insanlarla kimlik-mekan bağlamını, anadil olgusunu, değişim çağında Kürtlüğün durumunu, Kürt sosyal yapısını, politik ve idari süreçleri... konuştuk ve dinledik. Raporun devamında ayrıntılarını bulacağınız içerikler kapalı grup çalışmalarında uzmanlarında katılımıyla interaktif bir şekilde tartışıldı ve çalışıldı.

Kapalı grup çalışmasını özellikle tercih ettik çünkü devamlılığı olan bir bilgilenme, tartışma ve değerlendirme imkanı sunmak istedik. Aynı zamanda her tartışmayı bilimsel metodoloji ve literatürden kopmadan sürdürebilmek için konularla ilgili uzmanların kolaylaştırıcılığına başvurduk. Düşünce ve ifade özgürlüğünü kesintisiz korumaya özen gösterdiğimiz bu toplantılar daima interaktif ve minimum teknik müdahaleyle devam etti.

Toplantılar

İlk toplantımızla beraber katılımcılarımıza bir yandan nasıl bir arayış içerisinde olduğumuzu aktarırken bir yandan da onların düşünce ve arayışlarını dinledik. İlgili, meraklı ve istekli bir katılımcı grubuyla çalışmaya başlamak keyifliydi ve bu tablonun devam eden tüm toplantılar boyunca sürmesi önemli bir artı olarak kayıtlara geçti. 17 başvuran arasından 13 katılımcı ile start verdik ve kadın sayısının azda olsa erkeklerden fazla olmasından da memnunuz. Yine katılımcı grubunun büyük ölçüde genç (30 yaş altı) olması, gençlerin Kürdistan'daki

durumuyla ilgili şikayetlerin belki de farklı pencerelerden bakabilmek, farklı alan ve fırsatlar sunabilmek ve onları anlayabilmekle ilgili olduğunu düşündürmelidir muhtemelen. Genç katılımcı grubumuzun lisans, master ve doktora seviyesinden akademi öğrencileri olduğunu da not olarak ekleyelim.

Katılımcıların birçoğunun İsmail Beşikçi Vakfı'nı takip etmekte ve çalışmalarını izlemekte olduğunu, Vakfın açtığı kurs ve etkinliklere katılanlar bulunduğunu, birçoğunun sivil toplum alanında gönüllü ve profesyonel çalışmalar yürütmüş olup çalışmalarına devam edenlerin olduğunu ve bu anlamda çocuk çalışmaları, Kürt Dili kursları, mülteci destek faaliyetleri ve toplumsal dayanışma çalışmalarının ön plana çıktığını belirtmeliyiz.

Katılımcılarımızla vakfa, çalışmaya ve ilkelere dair bilgiler paylaşırken üzerinde önemle durduğumuz temel prensibimiz düşünce ve ifade özgürlüğünü koşul ve şarta bağlı olmaksızın koruma tutumumuzdu.

Bunun çokça ifade edilip sıkça ihlale maruz kaldığını biliyorduk. Ki katılımcılardan gelen "Kürt STK ve kurumlarında katıldığımız etkinliklerde çoğu zaman ifadelerimizi kısıtlamak zorunda hissediyoruz kendimizi.

Düşüncelerimizi ifade edecek rahatlığı hissedemiyor, genel olarak hâkim ve tahammülsüz durum yüzünden alabileceğimiz tepkilerden çekiniyoruz. Haliyle çoğunlukla kendimizi ifade etmiyor ya da eksik ifade ediyoruz. Burada ve bu çalışmada aynısını yaşamak istemeyiz.” katkısı ilk andan karşımıza çıktı.

İsmail Beşikçi'nin ve vakfın Kürt toplumunun kazanımlarından yana olan tutumunu, bilimsel özgürlükler ile düşünce özgürlüğüne atfedilen önemi ve mevcut siyasal bağışıklığın sağladığı avantajları paylaşıp tutumumuzu yineledik ve devam eden haftalar boyunca bunu koruduğumuza inanıyoruz. Öyle ki katılımcılarımızdan aldığımız değerlendirme geri bildirimlerinde moderasyon müdahalesinin azlığının ve özgür tartışma ortamının varlığının gözlemlendiğini, yer yer eleştiri de alarak, izledik.

Düşünce ve ifade özgürlüğünü koruma konusuna her yerde ve her fırsatta değinilmeli. Tekrar tekrar değinilmeli. Bunu en çok Kürtler/Kürdistanlılar yapmalı ve kendi içlerinde yapmalı. Kürtler neden susuyor sorusunun cevapları aslında tam da burada başlıyor.

Bunu her bireyimiz, grubumuz ve kuruluşumuz için saygılı bir ısrarla vurgulama

ihtiyacımız var. Katılmadığımız ve hoşumuza gitmeyenler dahil olmak üzere düşünce ve ifade özgürlüğünden yana mıyız? Bunu dahil, ait ve sahip olduğumuz her alanda yaşıyor muyuz?

Muhtemelen buna samimiyetle verebileceğimiz evet cevaplarını artırdıkça başka toplumsal tecrübelerimiz olacak...

...

Dünyanın övgüyle, ilgiyle ve istençle izlediğimiz toplumsal tecrübelerine baktığımızda iki ana noktanın öne çıktığını görüyoruz: akademi ve iktisat. Eğitim ve ekonomi olarak ta adlandırabiliriz. Bilgiyi ve mali sermayeyi üzerinde biriktirdikleri toprakları bağımsız ve müreffeh birer ülkeye dönüştüren toplumlar söz konusu. İçeriden ve dışarıdan birçok sebeple bu ana noktalarda ihtiyacımız olanla aramızda büyük bir mesafe var. Dışarıya dair tanımlanacak sebepler üzerine yorum, analiz, tespit ve iddialar olabildiğince çok. Lakin içeriye dair bunun aynen geçerli olduğunu söylemek zor.

Başta psikolojik olmak üzere bunun altında yatan elbette birçok neden var. Toplumumuzun maruz kaldığı/bırakıldığı acı ve problemler o kadar çok ki kendine ait sorumluluk

alanına dikkat çekmek hakikaten zor. Lakin iğne ve çuvaldız denkleminde payımıza düşen alana bakmak, konuşmak ve çalışmak için motive olmak durumundayız. En azından bunu yapabilecek düşünürlerimizin, akademisyenlerimizin ve kuruluşlarımızın olduğunu hatırlamak lazım. Ve bu kolektif bir çabanın konusu.

Bu nedenle sosyal psikoloji çalışmalarını nasıl şekillendireceğimiz konusunu kolektif bir sürece emanet etmeyi tercih ettik. Katılımcılarımızın süreç içerisinde yaptıkları katkılarla bu tercihimizden dolayı mutlu olmamızı sağladıklarını özellikle belirtmek lazım.

Sivil toplumun kolektif çalışma kültürüyle bilimsel çalışma disiplininin esaslarını bir araya getirebileceğimiz çalışmalar arttıkça ortaya çıkan ürünlerin hem nicelik hem de nitelik olarak zenginleşeceğini rahatlıkla söyleyebiliriz.

...

Bu düşüncelerle devam ettiğimiz toplantılarımızda kimlik-mekan ilişkisini ana başlıklardan biri olarak belirledik. Hem bu başlığa dair bilimsel literatüre başvuralım hem de katılımcı tecrübe ve yorumlarıyla tartışmayı zenginleştirelim istedik.

Moderasyonumuza ek olarak bilgi ve tecrübelerinden faydalanmak üzere bir sosyolog davet ettik. Öncelikle benlik, kişilik ve kimlik arasındaki kavramsal ve hiyerarşik ilişkiyi dinledik. Doğuştan gelip toplumsallaşmaya giden süreçlerde bireylerin bu olguları taşıma ve edinme aşamalarını tartıştık.

Literatürde yer alan kimlik teorilerini, Bozkurt Güvenç'ten Erik Erikson'a varan bir yelpazede konuştuk ve bireysel alandan başlayıp kolektif alana taşınarak kimliklerin anlamlandırılma, yorumlanma ve üretilme mekanizmalarını tartıştık.

Sosyal kimlikleri ve bu kimlikleri oluşturan ya da etkileyen faktörler bağlamında dil, yerel kültür, evrensel kültür, öteki tanımları ve içerisinde yer alınan çıkar gruplarını konuştuk.

Bu bağlamda bir katılımcının isimle aktardığı çarpıcı örneği kimlik-mekan bağlamında özellikle kaydettik. "Ailem ile birlikte dönemin siyasi çatışmaları nedeniyle Diyarbakır'dan İzmir'e taşındık. Babam bana Rojda ismini vermişti ve hep öyle çağırırdı. İzmir'deki hayatımız başlarken ise annem bana kızım sen artık Deniz'sin, Rojda'yı unut, sakın kullanma diye tembihledi, tehlikelerden ve

başına gelebileceklerden korkuyordu. Bu durum oldukça kafa karıştırıcı ve rahatsız ediciydi. Yıllar sonra Diyarbakır'a döndüğümüzde tekrar Rojda olabildim. Lakin bu seferde arkadaş ortamlarında İzmir'den gelmem ve düzgün Türkçe konuşmam dolayısıyla farklıydım. Sanki Türkçe bana ortamda üstünlük kazandırıyor, bu şaşırtıcıydı ve aynı zamanda rahatsız ediciydi. Yine annem Diyarbakır'a döndükten sonra değişim göstermişti. Kürtçe'yi daha fazla ve rahat kullanıyor, toplumsal konulara ilgi ve katılım gösteriyordu. Ben resmi kimliğimdeki isim değil Rojda'yım, Rojda olmayı tercih ediyorum.”

Rojda (Kürtler) neden susar? Gitmek zorunda olduğu mekanda ismi ve dolaylı/ilişkili olarak baskılanarak susturulan Rojda kimliğini izlemekte, Diyarbakır'a döndüğünde dili ve pozisyonuyla üst algılanan Deniz kimliğini fark etmekte önemlidir.

Kimlik çeşitlerini, doğuştan gelenler ve sonradan edinilenler olarak konuşup alt ve üst kimlikleri tartıştık. Devletlerin üst kimlikleri üretme ve kontrol altında tutma istek ve mekanizmalarını, doğuştan gelen kimliklerle sonradan edinilen kimlikler arasındaki farklılara dair değişen görüşleri, kimliklerin kaybolma-kaybolmama

durumlarını ve mekanla ilişkili olarak ortaya çıkan değişimleri konuştuk.

Yine toplumumuzun yaşadığı/maruz bırakıldığı durumları “kimliksizleştirme”, “yeniden kimliklendirme”, “soylulaştırma” ve “tanıyarak dışlama” kavramları etrafında değerlendirdik. Son yıllarda birden ortaya atılıp kullanıma sokulan “peygamberler ve sahabeler şehri Diyarbakır” bu anlamda iyi bir örnek oluşturmaktadır. Özelde Diyarbakır ile ilgili gibi görünse de genelde Kürtlere ait olgu ve aidiyetlerin son yüzyıl içerisinde maruz kaldığı muamelelerin ve altında yatan metnin güncel bir temsilcisidir bu.

...

Bir başka toplantımızın başlığını anadil ve akademik yaşam ilişkisi olarak belirledik ve uzman olarak bir sosyal psikoloğun kolaylaştırıcılığına başvurduk.

Bu toplantımızda öncelikle dillerin dünyadaki durumunu, savunmasız konumdaki dillerin kaybolma risklerini, anadilin kuramsal çerçevesini ve psikoloji bilimi açısından pozisyonu ile işlevini dinledik.

Bir halkı ya da topluluğu birleştiren, ortak hedeflere yönelten, sosyal olarak yeniden üreten bir kültürel

miras ve tarihsel bir zenginlik kaynağı olarak anadilin, kişinin dünya ile ilk iletişim kurma sürecinde öğrenmeye başladığı, dolayısıyla kişiliğinin, kimliğinin, duygusal ve zihinsel gelişiminin ayrılmaz bir parçası niteliği taşıdığını, bu yüzden kişinin anadiliyle var olduğu sürece varlığını tam olarak sürdürebildiğini ve anadilini yitiren bireyin benliğinin ve kimliğinin, duygusal ve zihinsel bütünlüğünün çok önemli bir tamamlayıcısından mahrum kalmış olduğunu konuştuk.

Söz konusu mahrumiyetin Birleşmiş Milletler soykırım suçunda da yer aldığını ve 1948 tarihli BM Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Uluslararası Sözleşmesi'ndeki beş soykırım tanımından ikisinin tanımında (madde 2-b ve 2-e) dilsel ve kültürel soykırımdan söz edildiğini not ettik.

Bunun temelinde yatan süreci detaylıca inceledik. Kişinin anadiliyle olan ilişkisinden yaşamının tamamında veya bir bölümünde mahrum bırakılmasının soykırım olarak tanımlanmasının temel gerekçelerden en önemlisini çocuk üzerinde yarattığı tahribat oluşturmaktadır. Çocuğa temel güven duygusunu sağlayan aile, anadilin kullanıldığı ilk alandır. Dil, mekan, benlik ve kimlik ilişkisinde güven duygusu edinen çocuklar anadilleri yasaklandığında güvenli

alanlarını kaybetmekte ve psikolojileri zarar görmektedir. Anadili dışında eğitim görmeye zorlanan çocuklar akademik başarısızlığın yanında kişilik gelişimi ve ruh sağlığı bağlamında ciddi sorunlar yaşamaktadırlar.

“anadil, en iyi bilinen dil değil, en iyi ve güvende hissedilen yerdir”

Devamla eğitim-öğretimde kullanılan dilin/dillerin birey psikolojisindeki etkileri ve bireyin benlik-kişilik-kimlik kurulumundaki sonuçlarını konuştuk. Anadilde eğitim fırsatına sahip bireyler eğitim-öğretim sürecini yaşamlarının doğal akışında geliştirici bir dönem olarak yaşarlar. Öğrenirler, sosyalleşirler ve ilerlerler. Yabancı dilde eğitime zorlanan bireylerde ise bunların hepsi aksar. Öğrenme süreci eksik, sosyalleşme süreci arızalı ve ilerleme imkanları baştan kısıtlıdır.

“içinde bulunduğu toplumun dilini kullanmayan bir okul, o toplumun bir parçası olamaz”

Temel öğretim döneminde ağır bir tahribat ve mağduriyet anlamı taşıyan yabancı dilde eğitime mecbur bırakılma olgusu yüksek öğretim döneminde de benzer ve değişik birçok formda sorunlu yapısını ve etkilerini sürdürür. Özellikle sosyal bilimler alanındaki akademik

çalışmalarda kültürel değişkenlerin etkisi dikkate alındığında dile, sözlü ve yazılı tarihe, beşerî coğrafyaya ilişkin dilsel kodları çözümlmek bilhassa mülakat vb. nitel çalışmalarda son derece güç görünmektedir. Bu tür nitel çalışmalarda elde edilen verilerin de geçerlik ve güvenilirliği konusunda şüpheler uyandırması muhtemel görünmektedir. Böyle bir durumda söz konusu akademik çalışmanın kamusallaşıp yayına kabul edilme noktasında da engellenmesi olası görünmektedir. Diğer taraftan akademik çalışmanın yürütüldüğü ortamdaki azınlık grubu öğrenci ile hoca arasındaki ilişki dinamiği, ilkökul yıllarındaki öğretmen öğrenci ilişkisinden gelen mirasla (ve çoğu durumda travmatik) tetiklenebilir. Bu tetiklenme olumsuz çağırışmalar da beraberinde getirebileceğinden yürütülmek istenen akademik çalışma daha başlamadan bitebilir, iletişim engelleriyle güç bela sürdürülmeye çalışılabilir, dilsel kodlamadaki farklılıklardan kaynaklı amacına ulaşamayabilir.

Ayrıca toplumsallaşma ve sosyal kimliklerin varlığı bağlamında da anadili konuştuk ve etkilerini değerlendirdik. Toplumsallaşma sürecinde anadilin önemi kritik bir yere sahiptir. Ortak kodların yer aldığı kültürel ortamın başat özelliklerinden biri de o kültürde konuşulan dildir ve konuşulan dil ortak bir kodlama sürecini beraberinde

getirir. Bu ortak kodlama düşünce ve bilgi alışverişi kadar duygu paylaşımını da derinden etkiler. Dil aracılığıyla kurulan ortak kodlar sayesinde duygusal paylaşımlarımız da nitelik ve içerik kazanmaktadır.

Hem eğitim-öğretim hem de toplumsal/kamu yaşamında dil yasaklarına ve engellemelerine maruz kalan toplumumuz açısından sürecin etkilerini ve olası seçenekleri ayrıca değerlendirdik. Anadili yasaklanan bireyler psikolojik birçok sorun yaşadıkları gibi bununla ilişkili olarak ve bunun yanında sosyal kimlik problemlerine de maruz kalmaktadırlar. Sosyal kimlik inşasında ve aidiyetinde ikircikli durumlar yaşayan ve sancılı çeken bireyler dezavantajlı kimliklerinden çıkma arzusu/eğilimleri geliştirebilmektedirler. Daha güçlü ya da baskın kimliklere doğru hareketlenme/geçme arzuları ortaya çıkabilmekte ya da bir ara seçenek olarak aidiyetlerine önem verme, anlamlandırma seviyelerini düşürebilmektedirler.

“bir keçi verdim Türklüğe geçtim”

Alternatif ve sağaltıcı seçenekler boyutunu özellikle ve ayrıca konuştuk. Bütün bu durumların hem bir alternatifi olabilecek hem de iyileştirici/geliştirici bir seçenek rolü görebilecek “sosyal yaratıcılık stratejilerini” hem akademik açıdan incelemekte hem de sivil toplum alanını değerlendirirken göz önünde

bulundurmakta fayda var. Kendi grubunu daha düşük statülü gruplarla kıyaslama, iç grubun onur verici özelliklerini ön plana çıkarma, iç grup üyeliğinin anlamını yeniden tanımlama ve sosyal rekabet şeklinde karşımıza çıkan sosyal rekabet stratejileri oldukça işlevsel roller görebilmektedirler.

Özellikle sosyal rekabet stratejisine değinmekte fayda var. Düşük statülü grup üyelerinin gruplar arası statü ilişkilerinin meşru olmadığını ve değişebileceğini görmeleri ve anlamaları durumunda devreye giren bu stratejide bireyler statükoya alternatif düşünceler geliştirecekler, dış grupla grup seviyesinde bir meydan okumaya gidecek, gruplar arası çatışma (fiziki olandan bahsetmiyoruz) veya kolektif eylem geliştireceklerdir.

Acaba siyasi gerginliklerin ve fiziki çatışmaların sayısal nesnesi olarak işlevselleştirilmek dışında anlam ve değer karşılığı bulamamış Kürt/Kürdistan gençliği için biraz da buralara bakılsa nasıl sonuçları olur? Kazanımları gelişimle, gelişimi ise birikimle tanımlasak ve yapıcı metotları literatürümüze katsak yolculuğumuzdaki rota değişikliği bizleri nerelere götürür? Muhtemelen üzerinde durulmaya değer konular. Hele bir de düşünce özgürlüğünün vereceği zenginlikle çalışılırsa.

...

Değişim Çağı ve Kürtlük ilişkisi başlıklı toplantımıza bir saha araştırmacısını davet ettik ve sahada yürüttükleri çalışmaların ilgi çekici sonuçlarını detaylarıyla öğrenmek istedik. Veri okuryazarlığı, nitel ve nicel araştırma modelleri, saha çalışmalarının sonuçları ve Kürt Gençliği üzerine yapılan çalışmaları dinledik.

Veriye başvurmadan sosyal ve siyasal yorumlar yapıldığında sıklıkla düşülen yanlışlar gibi verilerin doğru bağlam ve korelasyon içerisinde okunmamasının da yarattığı hataları örnekler üzerinden konuştuk.

Yine başta gençler olmak üzere Kürtler/Kürdistanlılar üzerine hem yeterince veri bulunmamasının etkilerini hem de reel gerçeklikle ilişkisiz ezberlerin yaygınlık sebeplerini ve bunun yol açtığı problemleri tartıştık.

Öncelikle Kürtlerin kime oy verecekleri dışında hiçbir konusunun son yıllara kadar hiç kimse tarafından dert edilmediğini, tartışılmadığını ve gündem olmadığını not ettik. Kürtler/Kürdistanlılar homojen ve politik bir kimlik (ve muhtemelen nesne) olmak dışında insani ve sosyal özne olarak algılanmaktan mahrum kaldılar. Halbuki her toplum gibi ekonomik durumlarıyla, yaşam alışkanlıklarıyla, gelecek hayalleriyle, çocuk yetiştirme tutumlarıyla, inanç dünyalarıyla veya spor/eğlence tercihleriyle çok geniş bir yelpaze oluşturuyorlar.

Kürt gençleri üzerine en yaygın olan 10 mitin/hipotezin/efsanenin çoğunun araştırma sonuçlarıyla yanlışlanması da buraya olan dikkatin artırılması ihtiyacını açıkça gösteriyor. Türkiye genelinde gençliğin sorunları ile Kürt gençlerin gündemi sıklıkla ayrışıyor. Aynı sorunları yaşadıkları konularda dahi sorunun ağırlığı ve etki çeperi farklı oluyor.

Yine Kürt gençlerine dair mitlerin/ezberlerin konusu olan birçok şeyin gerçek hayatta karşılığı yok. Ekonomi herkesi etkiliyor ama Kürt gençlerini daha ağır etkiliyor. Asimilasyon gibi bir dertleri var bu gençlerin. Kürt gençleri zannedilenin aksine daha geleneksel değil, ekonomik koşulları ya da talepleri değiştikçe kimlik talepleri azalmıyor, kimliklerinden uzaklaşmıyorlar. Göç olgusunun ağır etkisi altındalar, eğitim düzeyleri Türk gençlerinden daha düşük ve daha niteliksiz işlerde çalışmak zorunda kalıyorlar.

Büyük yaş gruplarından daha az Kürtçe konuştukları için Kürt gençleriyle ilgili kimlik kaybı yaşandığı algısı hayatın gerçekliğinde karşılık bulmuyor. Dillerini daha az kullanıyor ya da kullanabiliyorken dil hakkı ve statü gibi konularda talep oranları daha yüksek.

Genç Kürt kadınlar hem istihdamda daha dezavantajlı bir durumda hem de genel olarak ayrımcılığı daha fazla

yaşıyor. Genç kadınların özgün tecrübeleri siyaset alanında da kendini gösteriyor. Örneğin başörtülü genç Kürt kadınlar hem dışarıdaki hem de içerideki algılardan ve bunlara bağlı davranışlardan mağdur oluyorlar.

Bunlar gibi çok sayıda veri içeriyor araştırmalar ve hepsi de önemli ayrıntılar. Kendini sırasıyla en çok Kürt, özgürlükçü, Müslüman, eşitlikçi ve dünya vatandaşı olarak tanımlayan genç Kürt kuşağının iyi anlaşılması onlara yönelik akademik ve sivil toplum planlamaları açısından önemlidir.

...

Konuştuklarımızı aklımızda tutarak katılımcıların dahil ve ait oldukları sosyal bağamların hayata bakışlarını, tercihlerini, eğitimlerini ve profesyonelleşme süreçlerini nasıl etkilediği üzerine çok yönlü tartışmalar yürütelim istedik. Sosyal boyutlar olarak belirlediğimiz bu başlıkta amaç tamamen kendimize ve toplumumuza dönmektir yüzümüzü.

Toplumun değişim ve şekillenme aşamalarında değer üretme tercihlerinin, psiko-sosyal faktörlerin ve politik önceliklerin etkilerini konuşup Kürdistan'daki sosyolojik durumun, sosyal demografinin, çocuk yetiştirme alışkanlıklarının, politika yapma formlarının, hiyerarşik

süreçlerin... ürettiği sonuçları tartıştık.

Öncelikle özgür bir toplumda var olan veya olması gerektiği düşünülen değerler ve olgulara değindik, ki bu bizi , ifade edilen ve değerlendirilen değerlerin özgürlük elde edildikten sonra ortaya çıkan olgular mı yoksa toplumu özgürlüğe götüren yolda var olması gereken olgular mı olduğu sorusuna götürdü.

Farklı seslerin var olabilmesi, yaşam tercihlerinin özgürce yapılabilmesi, düşünce/ifade/inanç/vicdan özgürlüğünün varlığı, kendi dilini konuşabilmek, güvende olmak, mobbing olmaması, ekonomik refah, idari ve siyasi özgürlük, toplumsal cinsiyet eşitliği, doğaya saygı, bireyin güçlü olması ve bireyselliğin desteklenmesi, mülkiyet haklarının güvencede olması, bilimsel gelişmenin varlığı, etik ve estetik değerlerin yaşam bulması, sanatsal üretimin devamlılığı, başkalarına saygı ve cinsel yaşam/kimlik seçimlerinde kısıtlama olmaması gibi olguların ön plana çıktığı bu tartışmada yukarıdaki soru muhtemelen varlığını hep sürdürecektir.

Bu soru vardır çünkü Kürtler neden susar sorusunun cevapları her zaman dışarıyla ve dışardakilerle sınırlı değildir. Başkalarının

bizlere yaptıklarıyla beraber kendimize yaptıklarımızın konuşulması da güçlü bir ihtiyaçtır. Özellikle çocukların ve kadınların toplumumuz içerisindeki durumu üzerine düşünmek bile bu ihtiyacı anlamak için yeterlidir ve bu takkeyi önümüze koymadan yapılabilecek bir şey olmasa gerek.

Yukarıdaki olgu ve ifadelerin hem anlamlarını hem de birbirleri ile olan ontolojik ve hiyerarşik ilişkilerini tartıştık. Bunu yaparken tarihsel bağlarına, ihtiyaç duydukları ön koşullara, ideolojik yüklemelere ve hak ve özgürlükler silsilesinin tutarlılığına dikkat etmeye çalıştık.

Kürdistan toplumu için hayal ve talep edilen haklar ve statü acaba mevcut toplumsal yapı ile ulaşılabilir bir nokta mıdır yoksa toplumun ilgili seviyeleri yakalayabilmesi için geçirmesi gereken değişimler var mıdır? Mevcut sosyal alışkanlıklar, siyaset yapma yöntemleri, çocuk yetiştirme modelleri, insan ilişkilerindeki kanıksanmış tutumlar, aile yapıları, üretim ve tüketim davranışları, karar verme referansları... özgür bir toplum olmak için müsait midir yoksa bunların üzerinde düşünmek ve çalışmak gerekiyor mu?

Bu sosyal ve siyasal bir tartışma olarak az gelişmiş/sömürge toplum psikolojisinde genellikle kaçınılan (ya da tersten okunan, kendini kötülemeyle şekillenen) bir konudur ve aslında oldukça merkezi bir konumu vardır. Devletsiz, statüsüz, hukuk dışı toplumlarda süreç ve zaman her zaman toplumun aleyhine işler ve edilgen algılar ve kimliklenme/pozisyonlanma katılaştır. Toplumun mevcut durumunun aslında kendisi budur ve bu sürdürüldükçe ilerleme ve kazanımlar daha da zorlaşır. Akademik, siyasal ve entelektüel adres ve kadroların toplumu, kendisini konuşmaya çağırmadığı sürece kanıksanan mevcut durum değişmez ve haliyle toplumun somut durumu, statüsü de değişmez.

En azından son 100 yılını kayıp hanesine kaydetmekte olan bir toplumsal gerçeklikle karşı karşıyayken ve bu olmasın diye başta insanlar olmak üzere bin bir türlü varlığını ve değerini heder etmiş bir çeteleye sahipken daha fazla sorumluluk almak gerekiyor olabilir.

...

Politik ve idari süreçler konulu toplantımıza kolaylaştırıcı olarak bir siyaset bilimi doktorunu davet ettik. Toplumumuzun politik süreçlerden ve idari uygulamalardan nasıl ve neden etkilendiğini ve bu etki

süreçlerinin arka planı ile sonuçlarını değerlendirmek istedik.

Kürtlerin/Kürdistanlıların merkezi yönetim ile ilişkilerini ve kendilerine tanımlanan idari ve siyasi pozisyonu, tarihsel sürekliliği takip eden bir bakış açısıyla dinledik. Bu bağlamda Türkiye’de olgusal bir tarihsellik anlayışının olmayışının Kürtlere de sirayet ettiğini ve dönemsel trajedilere odaklanmanın neden-sonuç ilişkilerini ve tarihsel arka planı kaçırma ile sonuçlandığını not ettik.

Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca Kürtlerin/Kürdistanlıların şehir dışında tutulmalarını ekonomik ve idari bağlarıyla konuştuk. Osmanlı Millet Sistemi’nin Kürtleri şehir dışında tutma politikasının, onun mirasçısı Türkiye Cumhuriyeti döneminde de sürmesinin sadece merkez-çevre bağlamında değil aynı zamanda Kürtlerin uluslaşma süreciyle olan ilişkisini de tartıştık.

15. yüzyıl sonlarında tohumları Selanik’te atılan, Osmanlı İmparatorluğu süresince büyüyüp gelişen ve İttihatçılığı doğurup iktidar yapan sosyolojinin 1. Dünya savaşı sonrası 1923 mübadelesinde Anadolu ve Kürdistan’a taşınmasının arka planını dinledik. Söz konusu mübadele esnasında her yerden gidiş olduğu halde sadece Selanik’ten geliş yaşanmasını

dikkat çekici bir ayrıntı olarak not ettik.

İttihatçılığın ve devamı olan Kemalizmin Türkleştirme paket programı kapsamında Anadolu ve Kürdistan'ı bir yandan fiziken bir yandan da alternatif kimlikler oluşturarak boşaltmasını, yerlerinin Selanik'ten getirilenlerce alınmasını ve yeni konsepte uygun bir coğrafya oluşturulma sürecini dinledik. Büyük Göç Teorisine dayandırılan Türk Kürtlüğü kimliğinin üretiliş sürecini tartıştık. Günümüzde makbul kabul edilerek üretilen ve dolaşımda ağırlık verilen İslamcı Kürt kimliği gibi.

Yine Kürt Siyasal Hareketinin tarihsel evrimini; Osmanlı merkezîyetçiliğine karşı yerel ve toprak seçkinliğine dayalı itirazlar, imhaya karşı yerel hareketler, sömürgeciliğe karşı ideolojik politik hareketler ile Kürt devrimciliği ve neokemalizme karşı restorasyon ve Kürt neokonservatizmi kuşağı olmak üzere 4 dönemde inceledik.

Kürtlerin/Kürdistanlıların 1990larda başlayıp 2000lerde yoğunluk kazanan kentleşme olgusunu, bunun resmi politik kurguda yarattığı kırılmayı ve merkezi yönetimin buna karşı aldığı önlemleri tartıştık. Kentleşmeyle büyüyen yeni orta sınıf olgusunun uluslaşma sürecini hızlandırmasının önüne geçmek için Kürdistan'da üretimin ve pazarın sınırlandırılmasının, tüketici alışkanlıkların kamu politikaları ve bankacılık sektörüyle pekiştirilmesinin ve apolitik, belleksiz bir

folklorik kimliğin üretilmesinin sonuçlarını konuştuk.

Daha birçok detayını uzun uzadıya konuştuğumuz bu gibi olguların Kürtler neden susar sorusuyla ve çalışmamızın iskeletini oluşturan Kürtlerin akademide yer alabilme olanaklarıyla yakından ilişkili olduğu aşikardır. Ekonomik ve idari sebepler dolayısıyla yoğunlukla bir kent olgusu olan akademi çalışmaları doğrudan ve dolaylı olarak tarihsel süreç içerisinde Kürtlere/Kürdistanlılara kapalı tutulmuştur. Günümüzde halen Kürt akademisyenler ve Kürt çalışmaları yapanlar akademide ciddi engellemeler ve müdahalelerle karşılaşmaktadırlar.

Bunun tarihsel süreklilik içerisinde okunmasının önemli olduğuna dikkat çekmek gerekiyor. Ekonomi alanında pazar, idare alanında kent ve eğitim alanında akademi Kürtlere/Kürdistanlılara hep kapalı tutulmuştur. Toplumsal gelişme ve uluslaşma süreci bu temel sacayaklarının tamamında zarar gören bir toplum söz konusu olduğuna göre onarıcı ve geliştirici çalışmaların da buraya odaklanması gerektiğini söylemek bir sır olmasa gerek.

Değerlendirme

Bir ön çalışma olarak planladığımız bu programda elimizden geldiğince sivil toplum kültürüne ve bilimsel ilkelere sadık kalmaya çabaladık. Bu çalışmaya ev sahipliği yapan İsmail Beşikçi Vakfı yöneticilerine, bilimsel katkılarıyla zenginleştiren kolaylaştırıcılarımıza ve içerikleri her açıdan rengarenk kılan katılımcılarımıza teşekkür etmemiz lazım.

Devam eden öğrenme sürecimizi bu çalışmayı da kapsayacak şekilde büyütebilmeyi umuyoruz. Dileriz ki önümüzdeki yıl ve yıllar boyunca öğrenerek ve paylaşarak büyütebileceğimiz bir ortak çalışma alanı üretebiliriz.

Bu noktada katılımcılarımızdan aldığımız önerileri de kayda geçirmekte fayda var. Bilgi üreten

alternatif bir akademi ortamı oluşturmak, çalışmalarında interaktif yöntemleri esas alan bir kuruluş olmak, yapılandırılmış çalışmalara ve araştırma projelerine daha fazla odaklanmak, gençlere daha fazla alan açan, güncel sanata uzak kalmayan ve akademik çalışma yapan Kürtler için network altyapısı sağlayan bir vizyon taşımak vb gibi öneri ve değerlendirmeler aldık.

Birçok araştırmacı, akademisyen ve kuruluşun Kürt çalışmaları alanına katkı verdiğini ve bunun artarak devam etme potansiyelinin yüksek olduğunu izliyoruz. İyi örnekler ortaya koyar, alanı ilgi ve bilgi merkezine dönüştürür ve harcanan emeği değerine ulaştırabilirsek söz konusu potansiyelin büyük bir dinamizm yaratması uzak bir ihtimal değil.

Öyle umuyoruz ki çalışmalarımız İsmail Beşikçi Vakfı'na ve sivil toplum alanına katkı sağlar. Yine bu önemli konularda alanın tüm paydaşlarıyla daha fazla ortaklaşabilmeyi umuyoruz. Önümüzdeki yıl ve yılların bu anlamda aktif ve zengin geçmesi için yeni program hazırlıklarımız sürüyor.

En kısa zamanda, somut çalışmalarla kaldığımız yerden devam etme dileğiyle...